1441 Алишер Навоий 1501

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Тошкент ҳақиқати

РЎЗНОМА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ҚЎМИТАСИ,
ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ БОШ НАШРИ

● 1991 йил 9 февраль ● шанба

№ 29 (10.025). Баҳоси 10 тийин.

АССАЛОМ, БУЮК ДАҲО!

АЛИШЕР НАВОЙИ — ўзбек халқининг даҳо шоири, буюк мутафаккири ва давлат арбоби, комил инсон... Яхшиямки, ўзбекларнинг бахтига шундай улуғ бир зот яралган эканки, мана, беш-беш ярим асрдан буён унинг ёзиб кетган беқиёс асарлари, халқимизнинг миллий ғururини англаши ва эл-юрт маъмурчилигини кўтаришдаги хизматлари билан ҳақли равишда фахрланамиз. Бироқ...

Кейинги етмиш йил давомида халқимиз Алишер Навоийдан анча узоқлашиб кетди. Қатағон, шахсга сиғиниш ва турғунлик йиллари... Алифбомизнинг бир неча марта ўзгариши... Миллий маданиятимизнинг кўр-кўрона Ғарбга қараб юз тутиши...

Ҳозирги қайта қуриш халқимизга ўзлигини англаши учун жуда катта имконият берди. Биз бундан ниҳоятда унумли фойдаланишимиз, улуғ бобокалонларимиз, жумладан, Навоий яратган маънавият чўққисига интилишимиз, унингдек комил инсон бўлишга ҳаракат қилишимиз лозим. Зеро, Ўзбекистон Президентининг Фармони билан 1991 йил — Алишер Навоий йили деб эълон қилинди. Демак, даҳо шоир ва мутафаккир таваллудининг 550 йиллигига бағишланган тадбирлар жумҳуриятимизда йил бўйи давом этади. Бугун — 9 февраль бу улкан маъраканинг муқаддимаси, холос.

ЖАМОЛ КАМОЛ

УСТОЗ САБОҚЛАРИ

Ўн бешинчи аср — ўзбек шеъриятининг олтин асри... Ўша аср қўйнидан Алишер Навоийнинг мунаввар сиймоси бизга ҳамиша термулиб туради. Замонлар оралаб, даврлар ошиб, илгарилаб борарканмиз, биз ҳам ҳар замон бир қайрилиб, ўша буюк сиймога термуламиз: бўйимизни унинг қадду-қомати ила қиёслаймиз, сўзимизни унинг сўзи тарозусида тортиб кўрамиз, фикримизни унинг фикр теранлиги билан ўлчаймиз... Дарҳақиқат, Навоий — халқ тимсоли, миллат тимсоли даражасига кўтарилган санъаткор. Дунё олдида «НАВОИЙ МИЛЛАТИДАНМИЗ, НАВОИЙ АВЛОДИМИЗ» деб кўкрак керишга ҳаққимиз бор...

Навоий ҳақида кўп ва хўб китоблар ёзилди, тадқиқотлар яратилди, фикрлар айтилди. Йиллар ўтаркан, яна ёзилаверади, яратилаверади, айтилаверади. Негаки, ҳар бир авлод «АЛИШЕР НАВОИЙ» деб аталган денгизга ўзича кўз солади, унинг мовий мавжларини, бетиним тўлқинларини ўзича кашф этади, уларни ўз сўзи билан айтишга интилади. Навоий баҳонасида ўзини сўзлайди, ўзи баҳонасида замонасини, замонларга адад йўқ, авлодларга чек. Демак, Навоийхонлик давом этаверади, Навоий ҳақида сўз ҳам, дунё бор экан, бетиним жаранглайверади, авлодлар Навоий дарсхонасида дарс ўқийверадилар...

(Давоми 4-бетда).

СССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАЁСАТИНИНГ МАЖЛИСИ

7 февраль куни Кремлда А. И. Лукьянов раислигида СССР Олий Кенгаши Раёсатининг мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисда 50 ва 100 сўмлик пулларни алмаштиришга оид ишларнинг дастлабки якунлари тўғрисида, шунингдек истеъмол бозорини барқарорлаштириш ҳамда СССР халқ депутатлари съездларининг ва СССР Олий Кенгашининг қарорларига мувофиқ нарх сиёсатини ўтказиш юзасидан ҳукумат белгилаётган келгусидаги тадбирлар тўғрисида СССР Бош вазири В. С. Павловнинг ахбороти тингланди. Раёсат Вазирлар Маҳкамаси тақдим этган таклифларни қўллаб-қувватлаб, амалга оширилаётган тадбирларни товон тўлаш

(Давоми иккинчи бетда).

ЎН ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИНИНГ ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси 1991 йил 14 февраль соат 10 да Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси мажлислар залида очилади.

СССР ОЛИЙ КЕНГАШИ РАЁСАТИНИНГ МАЖЛИСИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

чоралари ва аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишни кучайтириш билан мустаҳкамланган ҳолда ушбу масалалар барча иттифоқдош ва мухтор жумҳуриятлар томонидан бир вақтда ҳал этилиши зарурлигини таъкидлади.

Халқаро ишлар комитетининг раиси А. С. Дзасоховнинг ахбороти асосида СССР Олий Кенгашининг 1991 йилга мўлжалланган халқаро алоқалар режаси кўриб чиқилди ва маъқулланди.

СССР Олий Кенгашининг комитетлари ва унинг палаталари комиссиялари таклиф этган ва СССР Олий Кенгашининг бўлажак сессиясида кўриб чиқиш учун топширилган масалалар рўйхати маъқулланди. Ушбу масалалар иқтисодий ислоҳот ўтказиш, жамиятни ижтимоий ривожлантириш, қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашга оид кўпдан-кўп муаммоларни ўз ичига олади.

ССР Иттифоқининг тақдири тўғрисида 1991 йил 17 март куни референдум ўтказишга қандай тайёргарлик кўрилаётгани муҳокама қилинди. Мазкур масала юзасидан СССР Референдуми Марказий комиссиясининг раиси В. П. Орловнинг ахбороти тингланди. Раёсат умумиттифоқ референдуми тўғрисидаги қонун талаблари ва унда кўзда тутилган ҳар бир совет фуқароси ўз хоҳиш-иродасини эркин ифодалаши кафолатлари бутун мамлакат ҳудудида қатъиян бажарилишини таъминлаш зарурлигини яна бир бор таъкидлади.

Мажлисда давлат турмушига доир баъзи бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилди.

(ТАСС).

ПАРТИЯНИНГ ТАРБИЯВИЙ ИШЛАРИ КУЧАЙТИРИЛСИН

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида бўлиб ўтган кенгашда янги шароитда партиянинг мафкуравий ва оммавий-сиёсий ишларининг асосий йўналишлари муҳокама қилинди. Кенгаш қатнашчилари — вилоят партия комитетларининг мафкуравий масалалар билан шуғулланувчи котиблари, шу соҳадаги фаоллар, коммунистларни ўткир сиёсий курашга тортишаётган шароитда партия давр талабларини ҳисобга олиб ўз ишини қайта қуриши лозимлигини таъкидладилар. Бу ишда партия комитетлари ва ташкилотлари меҳнаткашларнинг кенг табақаларига таянишлари, ижтимоий турмуш жараёнларига, янги иқтисодий, сиёсий ва маънавий муҳитни вужудга келтиришга фаол қўшилишлари лозим. Юз берган мураккаб вазиятда содир бўлаётган воқеаларнинг моҳиятини, партиянинг мақсадларини одамларга тушунтириш зарур.

Партиянинг тарбиявий ишларини кучайтириш лозим, — деб ҳисоблашди кенгаш қатнашчилари. Ҳозирги пайтда партиянинг обрўси сўз билан эмас, балки иш билан мустаҳкамланади. Бу ишлар энг аввало сиёсий ва иқтисодий аҳволни барқарорлаштиришга, одамларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишнинг ишончли системасини яратишга, уларнинг фаровонлигини оширишга қаратилган.

Ҳозирги вақтда тенг ҳуқуқли, мустақил Совет Социалистик Республикалари Федерацияси сифатида иттифоқимизнинг келажаги тўғрисидаги умумхалқ референдумига тайёргарлик кўриш муҳимдир. Янгиланган иттифоқ қандай бўлиши хусусида айни халқ ўз фикрини айтиши лозим. Ўз шахсий сиёсий нафсониятини кўзлаб ишни ажралиш сари олиб бораётган, халқлар ўртасидаги азалий байналмилал алоқаларни бузишга тайёр турган кишиларнинг овозини фақат халқ овози бўғиб қўйишга қодир эканлиги таъкидланди. Шу муносабат билан кенгаш қатнашчилари барча босқичларда қонунийлик ва тартибни, интизомни таъминлайдиган ҳокимият муассасаларини бутун чоралар билан мустаҳкамлаш муҳимлиги тўғрисида манфаатдорлик билан гапирдилар.

Кенгашда партия комитетлари олиб бораётган лекция иши муаммолари, аҳолининг турли табақалари орасида бу ишни такомиллаштириш масалалари кўриб чиқилди. Меҳнаткашларни ва, айниқса, ёшларни байналмилалчилик ва даҳрийлик руҳида тарбиялашда партия комитетлари ва «Билим» жамиятининг ташкилотлари ҳузурида иш олиб бораётган ижтимоий-сиёсий марказлар ўзаро алоқаларининг аҳамияти ортади.

Кенгашда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби Ж. Ҳ. Ҳамидов, Ўзбекистон ССР Президентининг маслаҳатчиси С. Ш. Зиёмов, республика Олий Кенгаши Раёсатининг масъул ходимлари сўзга чиқдилар.

Кенгаш қатнашчилари иш тажрибаларини ўртоқлашдилар.

(ЎзТАГ).

ТИББИЙ ХАЙРИЯ

● САУДИЯ Арабистонидаги қардошларимиз Ўрта Осиё минтақасидаги кўмакка муҳтож хаста ва ногиронларга ўзларининг навбатдаги ҳадяларини тортиқ қилдилар. Жўнатилган қоғоз яшчиклар ичида ярим миллион дона бир марта фойдаланиладиган шприцлар бор эди. Куни кеча диния бошқармасида мазкур совғалар Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диния бошқармаси ҳамда жумҳурият соғлиқни сақлаш вазирлиги вакиллари иштирокида аталган қўлларга топширилди. Суратларда: совғаларни қабул қилиб олиш пайти.

Сураткаш И. ШЕРБЕК.

● Вилоят прокуратурасида

СУИИСТЕЪМОЛ ҚИЛГАНЛАР ЖАЗОСИЗ ҚОЛМАЙДИ

1961 йилда чиқарилган 50 ва 100 сўмлик пулларни тўлов учун қабул этишни тўхтатиш ҳамда фуқароларнинг омонатларидан нақд пул беришни чеклаш тўғрисида СССР Президентининг Фармони чиққандан сўнг вилоятимиз шаҳар ва ноҳияларидаги прокурорларнинг эътибори уни бажариш устидан назоратни кучайтиришга қаратилган эди.

Хўш, чайқовчиликка, порахўрликка, меҳнатсиз даромадларга қарши курашни кучайтириш мақсадида кўрилган бу тадбир жойларда қандай амалга оширилди. Вилоят прокурори, учинчи класс давлат адлия маслаҳатчиси А. Маннонов бу саволга шундай жавоб берди:

— Давлат, кооператив, жамоат корхоналари, ташкилот ҳамда муассасалар Фармон талабларига асосан риоя қилдилар. Шу билан бирга мансабдор шахслар томонидан суиистеъмолликка йўл қўйиш ҳоллари ҳам аниқланди.

— Уларни айтиб беролмайсизми?

— Турли суиистеъмолликларга йўл қўйган Пискент, Ғалаба, Бўка ва Бўстонлиқ ноҳияларининг мансабдор шахсларига нисбатан вилоят прокуратура идоралари жиноий иш қўзғадилар ва текширишлар олиб бормоқдалар.

Янгийўл шаҳар савдо ташкилотларида аниқланган нотўғри ишлар учун икки мансабдор шахс эгаллаб турган лавозимидан бўшатилди. Шаҳар савдо бўлими директори М. Мирзакаримовга эса қаттиқ ҳайфсан эълон қилинди.

Вилоят прокурори ҳамма ерда текшириш ҳали давом этаётганлигини ҳам таъкидлади.

● ЎҚИТУВЧИ—91

ЭНДИ ШАҲАРДА ҚАТНАШАДИ

БУ йил ўқитувчилар малакасини ошириш, уларнинг ёшларга пухта билим беришлари учун шарт-шароитлар яратиш, илғор муаллимларни кўрикларда синаб, энг муносибларини моддий ва маънавий рағбатлантиришга ҳар қачонгидан ҳам эътибор кучайди. «Ўқитувчи—91» кўрик-танлови бу борадаги аниқ тадбирлардан биридир. Биз яқинда муштарийларимизга вилоятимизнинг шаҳар ва ноҳияларида ўтган ана шундай мусобақалар ҳақида ҳикоя қилган эдик.

Яқинда Тошкент шаҳрининг Акмал Икромов ноҳиясида ҳам шундай кўрик-танлов бўлиб ўтди. Ўша куни 287-ўрта мактаб биносига кўрикда иштирок этишга таклиф этилган 15 нафар ўқитувчи билан биргаликда кўплаб томошабинлар, муаллимларнинг ҳамкасблари, ота-оналар ҳам тўпландилар.

Кўрик-танлов иштирокчиларига беллашув шарти изоҳлаб берилди. Шундан сўнг улар ўз фанлари бўйича 20 минут давомида дарс ўтиш услубларини кўрсатдилар, ўқувчи, ота-она билан муомала, фавқулодда ҳолларда ўқувчи билан муносабат, ихлос қўйилган иккинчи касб, бўш вақтни ташкил этиш юзасидан баҳс бошланди.

Бу мусобақада 195-ўрта мактабнинг адабиёт ўқитувчиси Н. Ғуломова 28,7 балл тўплаб, биринчи ўринни эгаллади ва 200 сўмлик мукофотга сазовор бўлди. Ноҳия ижроия қўмитаси ва халқ таълими бўлими қарори билан унга 1 мартдан бошлаб 1 сентябргача ойлик маошига 50 сўмдан қўшиб бериш ҳам таклиф этилди. 197-ўрта мактабдан А. Тўлаганова иккинчи ўринга эришди ва 150 сўмлик мукофотни қўлга киритди. Учинчи ўринни 44-ўрта мактаб ўқитувчиси В. Нога қўлга киритди. Унга 100 сўмлик мукофот берилди.

Кўрикнинг қолган иштирокчиларига сафар йўлланмалари бериладиган бўлди. Й. Эргашев бошчилигидаги ҳакамлар ҳайъати кўрик-танлов ғолиби Н. Ғуломованинг Тошкент шаҳар ўқитувчилар мусобақасида қатнашиш ҳуқуқига эга бўлганлигини маълум қилди.

Ю. ҚОБИЛЖОНОВ.

• Азалий ва абадий қонуният •

ТАБИАТ ВА ИНСОН

ИНСОН табиатнинг бир бўлаги Унинг яшашини таъминлаб беради. Одамга кислород, овқатланиш учун озуқа, ичиш учун сув беради. Умуман олганда биз атрофимизни ўраб турган табиат ҳисобига яшаймиз. Миллион йиллардан бери табиат ўз бойликларини хотамтойлик билан инсонга бериб келмоқда. Аммо бир кун келиб бу бойликлар битмасмикан, деб ўйламаймиз. Маълумки, ҳар қандай кичик детал ёки оддий механизм бутун комплексни ишдан чиқаради. Буни биламиз, ўрмон ёки дарахтларнинг барбод бўлиши иқлимга, жонивор ва қушларга салбий таъсир кўрсатади. Ўрмон ҳимоясидан маҳрум бўлган дарёларнинг суви камаяди, тупроқ эса сув ва шамол таъсирида эррозияга учрайди. Инсон ҳаётида, айниқса иқлими қуруқ бўлган бизнинг республикамизда сув ва ўсимликлар дунёси беқиёс катта аҳамиятга эга.

Табиатни асрашни кишилар ўтмишдан олий мақсад қилиб қўйганлар. Ҳатто табиатга шафқатсизлик қилганлар унинг қаҳрига учрайди, деб диний тус берганлар. Аслида ҳам бундай эътиборсизлик биосфера мувозанатининг бузилишига олиб келади. Ер, сувга кимёвий ва биологик чиқитлар билан таъсир қилиш ҳам салбий оқибатларга сабаб бўлади. Буларнинг ҳаммаси эса инсонни маънавий қашшоқликка, руҳий ва жисмоний заифликка олиб келади. Масалан, баъзи регионларда ҳаво таркибидаги карбонат ангидрид миқдори ортиши ҳаво ҳароратининг кўтарилишига сабаб бўлмоқда. Олимларнинг фикрича ер ҳароратининг 5 даража ортиши экологик ҳалокатга олиб келади.

Ҳисоблашга кўра Ўзбекистонда мавжуд бўлган оқар сувнинг 90 фоизи суғоришга, 8 фоизи саноатга, 1 фоизи коммунал хўжаликларга, 1 фоизи балиқчиликка сарф бўлади. Республикамизда 3,8 миллион гектар суғориладиган ер майдонимиз бор. Сув етишмаслигидан ҳатто шўрланган зовур сувлари ҳам ишлатилмоқда. Ҳозир 1 гектар суғориладиган ерга 200—220 килограмм азот, 180 килограмм фосфор, 80—100 килограмм атрофида калий ўғитлари берилмоқда, бегона ўтлар, зарарли ҳашаротларга қарши дефолиация қилинмоқда.

Бугунги кунда қишлоқ хўжалигида ишлатиладиган кимёвий моддалар тури 100 хилдан ошиб кетди. Уларнинг маълум қисми тупроқларга сингиб дарёларга қўшилади. Уни эса инсон ҳам истеъмол қилмоқда. Умуман ҳар литри бир грамм миқдорида минераллашган сув суғоришга яроқли ҳисобланади. Агар бундан

МУВОЗАНАТ

ошса ўртача бир йилда бир гектар жойга 4—5 тонна хилма-хил тузлар тушади, деган сўз.

Биз ўсимликларни яшил дўстларимиз деймиз, аслида шундай. Аммо унга доимо «ҳамдард» бўлаётганимиз йўқ. Ўсимликлар ҳавони чанг ва бошқа хил зарарли моддалардан тозалайди, айни вақтда ўзи ҳам газ ва чанглардан қаттиқ зарарланади. Шунинг учун ўсимликлар дунёсига ўз вақтида ишлов бериш, суғориш ва озиқлантиришни кечиктирмаслик керак. Масалан, бир гектар майдон дарахтзор ҳаво таркибидаги карбонат ангидриднинг 68 тоннасини ўзлаштиради. Ўрмон, яъни дарахтзор бор жойда очиқ жойга нисбатан радиактив модда 2 ҳисса кам бўлади. Бир гектар арчазор 1 суткада 30 килограмм фитанцид модда чиқаради. Бу эса зарарли микробларни қириб ташлайди.

Дарахт бор жойда сув ҳам тоза бўлади ва бу сув ноёб жониворларнинг яшашини енгиллаштиради. Ўсимликлардан чиқаётган шифобахш моддалар инсон ва жониворлар организмидаги касаллик қўзғатувчи вирусларни қийратади. Ўрмон ёки дарахтзорлар қорлар эришини секинлаштиради, дарёлардаги сув режимини тартибга солади, тупроқнинг унумдор қисмини ювилишдан сақлайди. Аммо серхосият дарахтлар айниқса, арча жуда секин ўсади, 600—700 йилда 12 метрга етади. Айниқса, кейинги пайтларда тоғ бағрига сайилга чиқувчилар кўплаб ниҳолларни нобуд қилмоқдалар. Кези келганда шуни ҳам айтиш керакки, табиат инсонга ажойиб шифобахш сувлар ҳам инъом қилган, лекин бундан ҳам мақсадга мувофиқ фойдаланилмаяпти. Қизилтепа, Полвонтош, Чимён кабилар шулар жумласидандир. Айрим жойларда минерал сувли булоқлар ёки қудуқлар сувидан бетартиб фойдаланиш сабабли қимматли «оби ҳаёт» беҳуда исроф бўлмоқда. Арашан суви (Оҳангарон водийси)ни тиббиёт ходимлари ўз назоратига олишлари керак.

Табиатшуносларнинг ҳисобига кўра кейинги 2000 йил ичида ҳайвонларнинг 106, қушларнинг 139 тури бутунлай йўқотилган. Ўзбекистоннинг тоғ ва адирларидаги ўсимликлардан тартибсиз фойдаланиш оқибатида айрим ўсимлик турлари йўқолиб, ҳозир Писталитоғ, Анжирли, Ёнғоқли, деб аталувчи жойларнинг номигина қолган. Чотқол тизмасининг айрим участкаларида ўсувчи оловдек яшнаб турадиган пиёнгул каби ноёб ўсимликлар чорва моллари ва дам олувчилар томонидан оёқ ости қилинмоқда. Табиатнинг гўзал инъоми бўлган тоғ лолаларини чайқовчиларнинг қўлига тушишидан сақлаб қолиш ҳаммамизнинг ишимиз эмасми? Бундан 15—20 йил аввал Фарғона адирларида юзлаб гектар қўриқ ерлар зиразорлар билан банд эди, ҳозир эса зиразорлар тамоман йўқолиш арафасида турибди.

Табиат бебаҳо бойликларининг бундай йўқолиб кетишига йўл қўймаслигимиз зарур. Бунинг учун ўрмонларимизда қирқилаётган дарахтлар ўрнига кўчат ўтқазиш, ёш дарахтларни қирқмаслик, ўсимликларни, шунингдек сувда ўсувчи ўсимликларнинг турини кўпайтиришимиз ва уларнинг барча турини сақлашимиз керак.

Баъзан ўсимлик ёки ҳайвон «зарари» учун йўқ қилинади. Аксинча бу зарарли ўсимлик ёки ҳайвон фойдали бўлиб чиқади. Она табиатимиз яратган барча тирик мавжудот бизнинг бойлигимиздир.

Зарарли ўсимлик деганда ҳар қандай киши ҳаёлига маданий ўсимликларга зарар келтирадиган, чорва молларга озиқ бўлмайдиган ва заҳарли ўсимликлар келади. Масалан, оққурай—бегона ўт, шу билан бирга-ликда заҳарли ҳамдир. Чорва моллари истеъмол қилганда бола ташлаш ва қисир қолиши мумкин. Лекин тиббиётда бу ўсимликдан кенг фойдаланилади. Шунинг учун уни асраш, табиий запасларидан эҳтиётлик билан фойдаланиш зарур. Исириқ чорва молларига ем бўлмаганлиги сабабли яйлов жойларда кўпайиб кетиши мумкин. Лекин тиббиётда у ҳам қадимдан машҳур доривор ўсимликдир. Мингбош, зуптрум, бақаяпроқ, қоқиўт, қорабош ва бошқалар фойдали доривор ўсимликлардир.

Ёввойи ўсимликлар орасида кўпчилик кишилар истеъмол қиладиган витаминга бой ялпиз, исмалоқ, отқулоқ, жағ-жағ ва бошқаларни мисол келтириш мумкин. Хуллас барча зарарли ўсимликларнинг киши ҳаётида катта аҳамияти борлиги текширишлар натижасида исботланган ва исботланмоқда.

Биз учун турли ҳайвонлар фойдали бўлибгина қолмай табиат мувозанатини сақлаб турувчи, бебаҳо бойлик бўлган табиатнинг ноёб эҳсонидир.

Табиатга, табиий муҳитга инсоннинг эҳтиётсизлик билан аралашуви салбий оқибатларга олиб келиши турган гап. Табиат доим мувозанатда бўлади. Агар зарарли деб бирор ҳашарот ёки ҳайвонни йўқотиб юборсак табиат мувозанати бузилади. Бир турнинг йўқолиб кетиши бошқа турнинг ҳам йўқолиб кетишига ёки кўпайиб кетишига олиб келади.

Қисқаси, табиат неъматлари бўлган барча ҳайвонлар, ўсимликларни кўз қорачиғидай сақлаш, улардан меъёрида фойдаланиш, ортиқча нобуд бўлишига асло йўл қўймаслик керак. Акс ҳолда биз ўрнини ҳечқачон, ҳечқандай тадбир-чора билан тўлдириб бўлмас йўқотишларга сабаб бўламиз. Ҳозирги ва келажак авлодларнинг таънасига қоламиз.

Д. ТЎХЛИЕВ.

• ФАОЛИЯТИМИЗ ДАСТУРИ •

ТАБИАТНИ муҳофаза қилиш, атроф-муҳитнинг мусаффолигини таъминлаш ниҳоятда мушкул иш эканлигини ўз фаолиятимизда кўриб турибмиз. Бу илгарилари шу муҳим муаммога деярли эътибор берилмаганлиги, халқимизнинг экологик онгини ошириш ҳеч кимнинг эсига келмаганлиги, қолдиқ принципи асосида ёндошилганлиги оқибати бўлди.

Кейинги йилларда, айниқса экологиянинг ниҳоятда ачинарли аҳволга тушиб қолганлиги маълум бўлгач бонг урилди. Жойларда табиатни муҳофаза қилиш идоралари ташкил этилди. Бизнинг инспекция ҳам иш бошлаганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Лекин шу қисқа вақт ичида ноҳия саноат корхоналари, транспорт ташкилотлари, жамоа ва давлат хўжаликларида атроф-муҳит мусаффолиги аҳволини текшириш ўтказилди. Улар бу соҳада камчиликлар жуда кўп эканлигини кўрсатди.

Ўтган йилнинг кейинги ойларидан бирида ўтказилган текширувлар шундан далолат бериб турипти. Ой давомида жамоат вакиллари билан биргаликда йигирма корхона ва хўжаликда бўлдик. Лекин бирортасидан ҳам кўнглимиз тўлиб қайтмадик. Уларда теварак-атрофни ифлослантирувчи, сув ҳавзаларини булғатувчи манбалар кўп эди. Шуларни ҳисобга олиб, еттита расмий ҳужжат тузилди, айбдор шахсларнинг айримларига жарима солинди, учта ишлаб чиқаришни тўхтатиш ҳақида кўрсатма берилди. Биргина С. Сегизбоев номли давлат хўжалиги ходимларидан олти киши давлат инспекцияси кўрсатмаларини бажармаганлиги, камчиликларни бартараф этмаганлиги учун катта миқдорда жарима тўлашга мажбур бўлди.

Балиқ овлаш қоидаларини бузиш, сув ресурслари ва ўсимлик дунёсини ҳимоя қилиш тартибига амал қилмаслик каби иллатлар ҳам фош қилинди. Масалан, Ғалаба ноҳиясидаги Свердлов номли жамоа хўжалиги шофёри М. Хабибулин Оҳангарон дарёси соҳилидаги буталарни ўзбошимчалик билан қирқаётгани устидан чиқиб қолди. Ҳайдовчи ўн беш сўм жаримани ёнидан тўлади. Шофёр Г. Шерматов ўз машинасини шу дарёда ювганлиги учун йигирма беш сўм жарима тўлашга мажбур бўлди. Оҳангарон дарёсида балиқ овлаш тартибига амал қилмаган тошкентлик О. Ткачукнинг тўри мусодара қилинди ва бунинг устига йигирма сўми ундириб олинди.

Оққўрғон шаҳридаги «Осиё» ширкати раиси қилган иш номаъқулчиликнинг ўзи бўлди. У ҳечқандай рухсат олмай, ўзбошимчалик билан кўкариб турган дарахтларни кесган. Ҳисоб-китоб қилиб кўрилганда бу билан давлатга 398 сўмлик, агар уни пул билан ўлчаш мумкин бўлса, зарар келтирган. Айбдор шунча миқдордаги маблағни ёнидан тўлади, қўшимча яна юз сўм жаримани ҳам қуртдай санаб берди. Ҳа, ўзбошимчалик унга қимматга тушди. Бу у ва унга ўхшаганлар учун сабоқ бўлишини истардик.

Ноҳия Кенгашининг IV сессияси табиатни 2005 йилгача бўлган даврда муҳофаза қилиш дастурини тасдиқлади. Унда инспекциямиз олдида турган вазифалар аниқ кўрсатиб берилди. Биз бундан буён уни амалга ошириш учун тинмай курашамиз...

Б. РОЗИҚОВ,
Оққўрғон ноҳия табиатни муҳофаза қилиш инспекцияси бошлиғи.

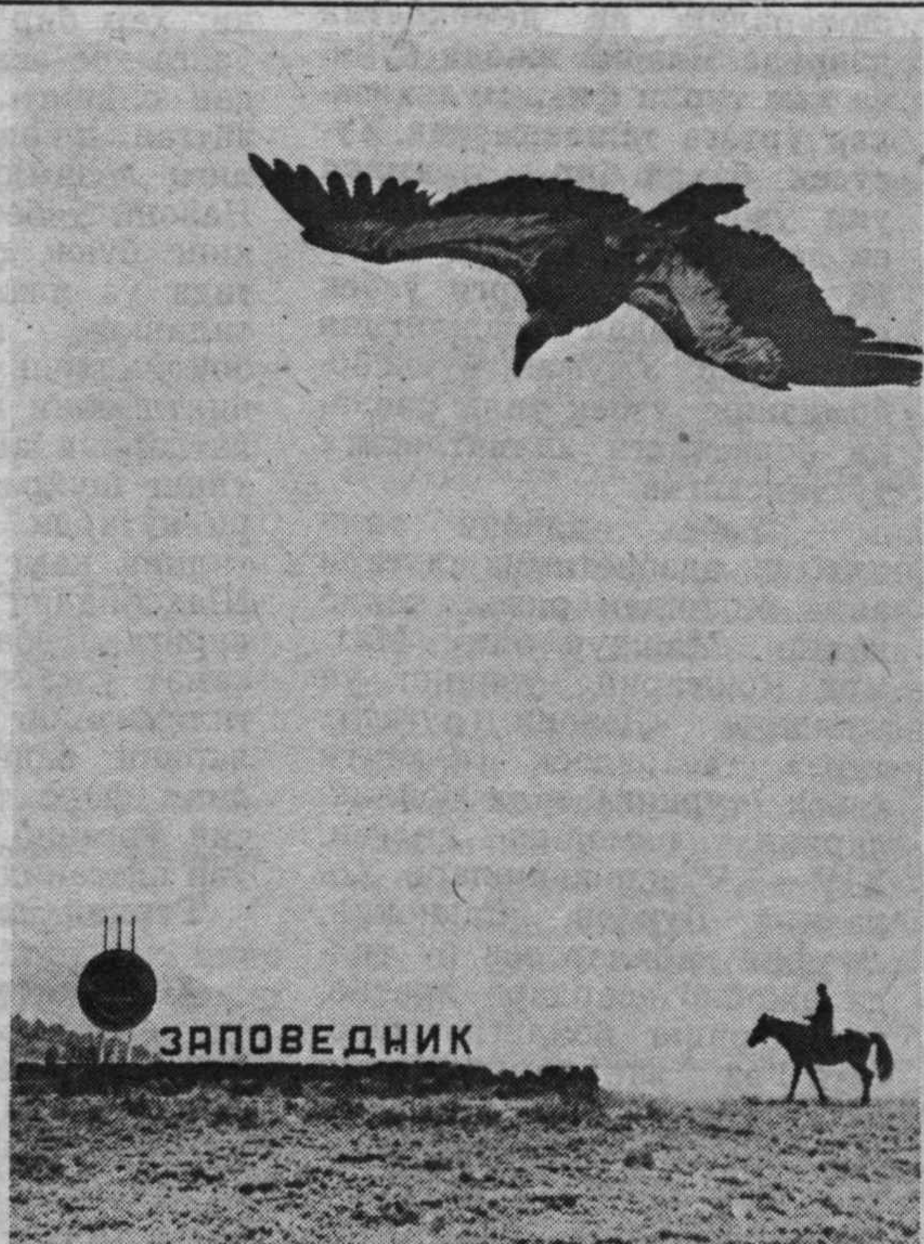

● **ЗОМИН** давлат қўриқхонаси жумҳуриятимиздаги 12 та шундай масканнинг энг гўзалларидан бири ҳисобланади. Унинг табиати жуда ранг-барангдир. 5600 гектарни эгаллаган майдонда ўсимликларнинг 700 га яқин тури, ҳайвонларнинг 30 тури ва паррандаларнинг 140 тури ёнма-ён яшамоқда.

Сураткашлар С. ВЕЛИЧКИН, А. КОШКИН. (ТАСС).

ҲАР ТЎҒРИДА

ТУНЛАРИ БЕДОРЛИКДА

Йирик рус математиги А. Ляпунов «Айланиб турган суюқликнинг мувозанати кўринишлари тўғрисида» деган шоҳ асарини ёш йигитлик даврида ёзишга киришган эди.

Кучлардан бир куни олим дифференциал тенгламалар тартибини ечиш учун роса бош қотирди: унга кўчадан ўтаётган араваларнинг шовқини халақит берарди. Иши юришмагач, у масалани кечаси, ҳамма тинчиган вақтда ечишга аҳд қилди.

Дарҳақиқат, математик кечаси масалани тезда ечди. Шундан кейин олим кунни тунга, тунни кунга алмаштирди. У узлуксиз қирқ йил мобайнида кечаси ишлади, кундузлари бўлса ухлади ва ниҳоят вафотидан бироз илгари ажойиб асарнинг учинчи жилдини ёзиб тугатди.

А. АЛИЕВ тайёрлаган.

«...АЙЛАДИМ УЛ МАМЛАКАТНИ ЯКҚАЛАМ...»

АЛИШЕР Навоий тўйига жумҳуриятимиздаги ҳамма олий ўқув юртларида пухта тайёргарлик кўрилмоқда. Жамоатчи мухбиримиз Абдулла Қодирий номидаги Тошкент Давлат маданият олийгоҳи ўзбек тили кафедрасининг мудири, филология фанлари доктори, профессор Худойберган ЭГАМОВ билан учрашиб, ана шу мавзуда мулоқотда бўлди.

— Улуғ бобомизнинг ўзбек тили ва маданиятини ривожлантиришдаги хизматлари бениҳоядир. Абдулла Қодирий номидаги Тошкент Давлат маданият олийгоҳида шоир тўйига қандай тайёргарлик кўрилмоқда?

— Жамиятни янгилаётган, ўз қадрияти ва эътиқодини тиклаш учун курашаётган ўзбек халқи буюк бобокалонимиз таваллудининг 550 йиллигини мисли кўрилмаган даражада нишонлаши зарур. Буни шоирнинг ўзи ҳаётлигидаёқ башорат қилиб шундай деган эди: «Умудим шундай ва хаёлимға ондоғ келурки, сўзимнинг мартабаси юқориликдан қуйига эмас, бу тизмаларим юлдузлари энг олий даражадан ўзга ерни қабул қилмас». 1991 йил — жумҳуриятимизда Навоий йили, деб эълон қилинди. Йил давомида ўтадиган ҳар бир тадбир буюк бобомиз номи ва ижоди билан боғланиши керак. Олийгоҳимизда ҳам бу улуғ санага қизғин тайёргарлик кўрилаётир. Навоий ижодига бағишланган илмий анжуман ўтказишдан ташқари унинг асарлари асосида театрлаштирилган адабий-мусиқали композиция тайёрланмоқда. «Алишер Навоий — ўзбек халқининг улуғ шоири ва мутафаккири» мавзуида шоир ижодига бағишланган туркум кечалар ўтказишга доир рисола чоп этилаётир. Бу йилги олийгоҳимиз профессор ва ўқитувчиларининг анъанавий илмий анжумани ҳам ана шу санага бағишланади. Умуман Навоийга бағишланган тадбирларимиз кўп.

— Ҳозирги қайта қуриш, ошкоралик ва демократия даврида Навоий ижоди бўйича ҳам турли фикр-мулоҳазалар ўртага ташланмоқда. Хусусан, баъзи бир олимлар уни ўзбек тилининг асосчиси десалар, баъзилари Навоий тилининг ҳозирги ўзбек адабий тилидан узоқлигини айтадилар. Умуман, буюк бобомизнинг ўзбек тили равнақи борасидаги хизматларига тўхталсангиз.

— Ўзбек адабий тили классик адабиётимиз сингари анча олдиндан ривож топиб келган. Машҳур олим Маҳмуд Кошғарий ўзининг уч жилдлик «Девони луғатит турк» асаридаёқ қадимги ўзбек (туркий) тили бойликларини намойиш қилган. XIV—XV аср шоирлари Хоразмий, Дурбек, Саккокий, Лутфий кабилар эса бу тилда ажойиб асарлар яратиб, тилимизнинг бойлиги, нафосати ва ранг-баранглигини кўрсатиб берган эдилар. Шундай бўлса-да, Навоийгача ўзбек адабий тилининг имкониятларини форс тили билан қиёслаб кўрсатадиган илмий рисола йўқ эди. Бунинг устига ўша даврдаги баъзи бир форс шоирларининг «туркий тил тўпори (дағал), қўпол ва камбағал» деган нотўғри қарашларига дадил зарба бера оладиган, амалда ўзбек тилининг жозибасини исботлайдиган сўз санъаткори йўқ эди. Навоий мана шу ўз зиммасига юклатилган улуғ ва тарихий вазифани шараф ва масъулият билан адо этган буюк ижодкордир.

Навоий ўз ижодининг дастлабки давридаёқ форсий тил билан бирга ўз она тили — туркий тилда ранг-баранг асарлар яратиб замондошларини қойил қолдирди. Шунинг учун ҳам у «зуллисонайн», яъни икки тил эгаси деб ном қозонди, туркий (ўзбек) тилида ҳам «Хамса», «Чор девон» каби йирик асарлар яратиш мумкинлигини исботлади. Навоий халқнинг миллий ғururини кўтариш, маданиятини ривожлантириш, адабиётини юксалтириш учун ҳам ўз халқи тилига мурожаат қилишнинг сув билан ҳаводек зарурлигини, тил учун кураш халқ иши эканлигини англаб етган буюк ақл-заковат эгасидир. Буни у «Ҳайрат ул-аброр»да шундай баён этади:

Чун ўқимоқ зам-замаси
бўлди бас,
Кўнглим аро дағ-дағa
солди ҳавас.
Ким бу йўл ичраки алар
солди том,
Бир неча ғам ўлса менга
ҳам хиром.
Форсий бўлди чу аларға
адо,
Туркий ила қилсам ани
ибтидо.
Форсий эл топди чу
хурсандлиқ,
Турк дағи топса
бaрумандлиқ.

Эътибор қилсак, Навоий бу мисраларда ўзидан аввалги адиблар, яъни Низомий, Деҳлавий ва Жомийлар «Хамса»ни форсийда яратганини, ўзбек халқининг ўқий олиши учун шу халқ тилида асар ёзишга бел боғлаганини, ҳар бир шоир янги ва ўзига хос асар яратиши, ўзидан олдинги шоирларнинг айтганларини такрорламаслиги лозимлигини уқтиради. Навоий ўзбек адабий тилининг буюк ҳимоячиси сифатида ўз ижоди билан ўзбек тилининг яшириниб ётган бойликларини, поэтик имкониятларини ва бадиий фазилатларини амалда исботлаб, унинг шуҳратини янада юқори кўтарди. Ўзбек адабий тилини камситувчи Биноий, Шаҳобиддин каби муҳолифларига зарба берди. «Муҳокамат ул-луғатайн» асарида тилимизнинг лексик бойликларини, бадиий имкониятларини форс тили билан қиёсий ўрганиб исбот этди ва ўзи айтганидай:

Туркий назмда чу тортиб
мен алам,
Айладим ул мамлакатни
якқалам.

Турли халқлар, қавм ва миллатларни қовуштирган, ўз фаолияти ва она тилидаги асарлари билан ўзгаларга ҳам таъсир кўрсатган Навоий ҳақли равишда ўзбек адабий тилимизнинг асосчиси ҳисобланади. Навоий ўз даврида ўзбек (туркий) тилини давлат тили даражасига кўтариш ҳақида фаолият кўрсатиб, Ҳусайн Бойқарога таклифлар киритган, пировардида Бойқаро шоирларни туркий тилларда асарлар ёзмоққа ундаб, бу ҳақда фармон чиқариб, йўл-йўриқлар ҳам берган экан.

— Ўзбек тилига давлат мақоми берилиши муносабати билан узоқ вақтлар панжа орасидан қаралиши натижасида унутилган ёки миллий тимсолини йўқотаёзган турли номлар, атамаларимиз қайта тикланмоқда. Бироқ кўп ҳолларда атамалар миллий тил қатламларидан эмас, балки шошма-шошарлик билан бошқа тиллардан сунъий равишда таржима қилинмоқда. Хусусан, маданият, санъатга оид атамаларни лотин тилидан таржима қилиб тилимизга, соҳамизга мослаштириб юрамиз. Бундай атамалар Навоий ижодида ўз аксини топганми? Қай маънода?

— Бу борада ҳам Навоий ижоди битмас-туганмас сўз хазинаси бўлиб, унинг асарларига мурожаат қилиш фойдадан холи бўлмайди. Чунончи, «маданият» ва «маърифат» каби кўпгина атамаларни улуғ бобомиз бундан беш ярим аср олдиноқ тушунган, ўз фаолияти ва асарларида қўллаганлар. Ҳозирги сўзлик ва луғатларда «маданият», «маданий» сўзлари аслида лотинча бўлиб, «ер ҳайдаш», «ерни қайта ишлаш» маъносида талқин этилади. Ваҳоланки Навоий «маданий» сўзини «Хамсат ул-мутаҳаййирин» асарида илк бор қўллаганлар:

Юз наъаа онға ким хулқи
карим ўлди фани,
Яъники карам кони
Расули маданий.

Бу ўринда Навоий Муҳаммад пайғамбарни назарда тутиб, унинг Мадина шаҳрида яшашига, • мусулмонларнинг қутлуғ зиёратгоҳи бўлмиш Мадинат ир-Расулуллоҳ ёки Мадинати ан-Набий-пайғамбар шаҳрига урғу берганлигини кўрамиз. Демак, «маданият» — «қутлуғ даргоҳ, муқаддас жой, макон». «маданий» эса «қутлуғ даргоҳга, хислатга эга бўлган киши» маъноларини англатади. Ана шу даврлардан буён маданият масканлари халқ қалбида «қутлуғ даргоҳ» маъносида сақланиб келади.

Ҳозирги даврдаги маданият уйи, маданият маркази, саройи, маданият дорилфунуни каби жойларнинг вазифасини маълум даражада ўша даврларда бобомиз Навоий ёрдами ва ташаббуси билан кўплаб қурилган мадраса, масжид, мактаблар, ҳаммомлар, қироатхоналар ва бошқа маориф даргоҳлари бажарган деган фикрга келишимизга асос беради.

Бунга ўхшаш кўпгина атама ва номларни Навоий асарларидан кўплаб топиш мумкин. Масалан, «маърифат», «дорилфунун» сўзлари ҳам Навоий даврида маълум бўлган.

Сўз бирла Навоий этма
бедор эмди,
Бир маърифат авроқини
барбод эмди.

ёки:

Тоат кўпидан маърифат
ози яхши.
(«Назм ул-жавоҳир»)

Умуман, улуғ бобомиз ижоди ва фаолияти бизга ҳар томонлама билим ва мадад бера оладиган бебаҳо манбадир. Шу сабабли унинг асарларининг тилини ҳам бир шева, бир лаҳжа ёки биргина халқ доираси билан чегаралаб бўлмайди.

Суҳбатдош
Ибодулла ҚЎНҒИРОВ.

1991 йил. Алишер Навоий йили

(Давоми. Боши 1-бетда).

УСТОЗ САБОҚЛАРИ

Ана шу узлуксиз жараёнда «Навоий сабоқлари» деган мавзу ҳамиша ҳаётий ва долзарб бўлиб қолади. Афсуслар бўлсинким, биз узоқ йиллар давомида маълум сабабларга кўра бу мавзуни бир ёқлама ёритдик, бир ёқлама талқин этдик. Навоий ижоди қийматини фақат инсонни эъзозлаш, умуминсонийликни улуғлаш доираси билан чекладик. Бошқа жиҳатлар назардан четда қолди. Энди ана шу кемтикни тўлдириш, айбимизни ювиш, Навоий сабоқларини тўлақонли баён этиш пайти келди. Даҳо шоирнинг сабоқлар хазинаси беҳисоб. Аммо улар ичида учтаси уч устун бўлиб ажралиб туради. Булар — ОЛЛОҲГА ИШҚ, ИНСОНЛИККА ШАРАФ ТУРКЛИККА САДОҚАТ...

Навоийнинг бирор асари йўққи, унда тангрига ишқ айтилмаган, инсонлик шарафланмаган, туркликка садоқат изҳор этилмаган бўлсин... Масалан, Ҳазратнинг сўнгги асарларидан бири «Қуш тили»ни олиб кўрайлик Биринчи байтлардаёқ яратганнинг таърифу тавсифи, тангри ҳикматларининг ҳамду саносига дуч келамиз:

Жон қуши чун мантиқи роз айлагай,
Тенгри ҳамди бирла оғоз айлагай.
Улки махлуқот халлоқидур ул,
Ондин ўзга фонию боқийдир ул...
Ҳам ўзи ул бирни маълул айлаган,
Ҳам ўзи бу бирни мақбул айлаган.
Ул не қилди, бу не қилди —
ул билур,
Ул бу қилмас, ҳар не қилса —
ул қилур.
Ҳикматидан воқиф эрмасдир киши,
Бўлмади бу иш кишининг чун иши...
Борсен сен борлиғ зебандаси,
Бирлигу жабборлиғ арзандаси.
Сендадур ҳам бирлигу ҳам борлиғ,
Ҳайлиғу қодирлиғу ғаффорлиғ...

Кейин достонда қушлар саргузашти, унинг воситасида инсон бўлиш шарафи ва машаққати хусусида, инсонлик моҳияти муҳокамаси устида сўз кетади. Достон адоғида сўз туркликка бурилади. Мен турк шоириман, дейди Навоий, бу достонни турк сўзи ила қаламга олдим. Охирида «Навоий» тахаллусини дарж этишим лозим эди, аммо ўйланиб қолдим. Нега?

Мунда ансаб эрдиким тузгач наво,
Бўлса назмимга Навоийдин адо,—
Ким наво қушлар тили алҳонидир,
Дилкаш афғони ҳазин достонидир.
Туркий услуб эрди ҳам бу достон,
Топқудек эрди Навоийдин нишон.
Бу рақамда Фоний айларға лақаб
Мустамаъ бўлғонға айтур[illegible]ен
сабаб...
Мунда Фоний бўлмай иш ўлмас
тамом,
Фоний андин топти назмим
ихтимом.
Ҳам бу дафтар ичра Шайхи
маънавий
Ким демиш қушлар тилидин
маснавий.
Сайр ул қушларғаким фан айламиш,
Етти водий чун муайян айламиш.
Чектуриб қушларға кўп ранжу ано,
Сўнгги манзил бўлди водийи
фано...

Хуллас, воқеа муайян етти водийда кечади, Фано водийсида тугайди. Бас, мен ҳам шунга мувофиқ равишда достонни «Фоний» номи ила тугатишим лозимдир, дейди Навоий. Шоирнинг мантиғига яна бир бор қойил қолмай иложимиз йўқ...

Юқорида Навоий ақидасининг уч устуни ҳақида сўзладик... Навоий аввало «ОЛЛОҲ» дейди, кейин «ИНСОН» дейди, сўнг «ТУРК» дейди. Бу уч муҳит бир-бирини тўлдириб «НАВОИЙ ДУНЁСИ»ни ташкил этади. Зотан, оллоҳни танимай туриб инсон бўлиш, инсонликни танимай туркликни англаш, яъни, миллатни таниш мушкул. Бу учлик — Худо, Инсоният ва Миллат ёки аксинча Миллат, Инсоният ва Худо тушунчалари Навоий дунёқарашининг абадий тамал тошларидир. Бу уч тушунча алал-оқибатда «ИНСОНИ КОМИЛ» тушунчасига бориб туташади. Навоий умр бўйи куйлаган инсон— Инсони комилдир... Комил Инсон — бу Шарқ адабиёти, жаҳон адабиётининг мангу порлоқ юлдузи, сўнмас идеалидир. Шуни ҳамиша эсда тутайлик! Негаки, бугун баъзи бировлар «Социалистик реализмдан айрилиб қолдик, идеалимиздан айрилиб қолдик!» деб дод-вой солмоқдалар. Тўғри, адабиёт идеалсиз яшай олмайди. Аммо, адабиётимизнинг буюк боболардан мерос бўлиб келаётган порлоқ идеали бор. Бу — инсон бўлиш шарафи, Инсони Комил бўлиш орзу-аъмолидир...

ЗАМОНДОШЛАР ТАЪРИФИДА

● МИР АЛИШЕР асЛаҳаллоҳу шонаҳуким, тахаллуси Навоийға машҳурдурур ва ашъорида бу тахаллуси мастур-турк тилининг ўлган жасадиға Масиҳ анфоси била руҳ киюрди ва ул руҳ топқонларға туркий ойин алфоз тору пудидин тўқулгон ҳулла ва ҳарир кийдурди. Ва сўз гулистонинда навбаҳори таъбидин равон осо ёғинлар ранг-баранг гуллар очти ва назм дарёсиға саҳоби фикратидин руҳпарвар қатралар била гуногун гуллар сочти. Ҳар синф шеър майдониғаким, таковар сурди — ул кишварни тиғи забон била ўз хиттаи тасарруфиға кивурди. Анинг назми васфида тил қосир ва баён ожиз турур.

... Бу кун назм аркониннинг рубъи маскунида қаҳрамон ул турур ва бу мамолик фатҳиға соҳибқирон ани десалар бўлур.

Ҳусайн БОЙҚАРО.

● ҒАФУР ҒУЛОМ номидаги нашриёт Алишер Навоий асарларини чоп этмоқда. СУРАТДА: «Сўз» ижодий бирлашмаси ноширлари — Н. Қиличев, У. Сайдуллаев ва С. Ларченко.

Суратчи С. МАҲКАМОВ.

Алишер НАВОИЙ

ҚИТЪАЛАР

Покрў нисо таърифидаким, инсон онсиз ҳолидур ва олудаваш рижолким нурсизликдин дажжоли бемисолдир:

Юз туман нопок эрдин яхшироқ
Пок хотунлар аёғининг изи;
Лут ўғлин кўрки, солди тийралик
Динға нафс илгида табъи ожизи.
Даҳр аро ёқди снёдат машъалин,
Покравлиқдин Расулуллоҳ қизи.

* * *

Нокас киши бўлмаслиқда ва ножинс киши жинси бўлмаслиқда:

Нокасу ножинс авлодин киши бўлсун дебон,
Чекма меҳнатким, латиф ўлмас касофат олами,
Ким кучук бирла ҳўдукка неча қилсанг тарбият,
Ит бўлур дағи эшак, бўлмаслар асло одами.

* * *

Олтун, кумушга ҳирсманъиким тутмоғи иликни қаро қилур ва муҳаббати кўнгулни:

Кўб олтун, кумуш сори қўл сунмоғил,
Ки тутсанг кафтингни қаро ранг этар.
Кўнгулда доғи майлини асрама,
Ки кўнглунгни доғи ҳам ул занг этар.

* * *

Кўз бирла қошинг яхши, қабоғинг яхши,
Юз бирла сўзинг яхши, дудоғинг яхши,
Энг бирла менгинг яхши, сақоқинг яхши,
Бир-бир не дейин, боштин-аёғинг яхши.

* * *

Бўлмаса ишқ икки жаҳон бўлмасун,
Икки жаҳон демаки, жон бўлмасун!
Ишқсиз ул танки, анинг жони йўқ,
Ҳуснни нетсун кишиким, они йўқ.

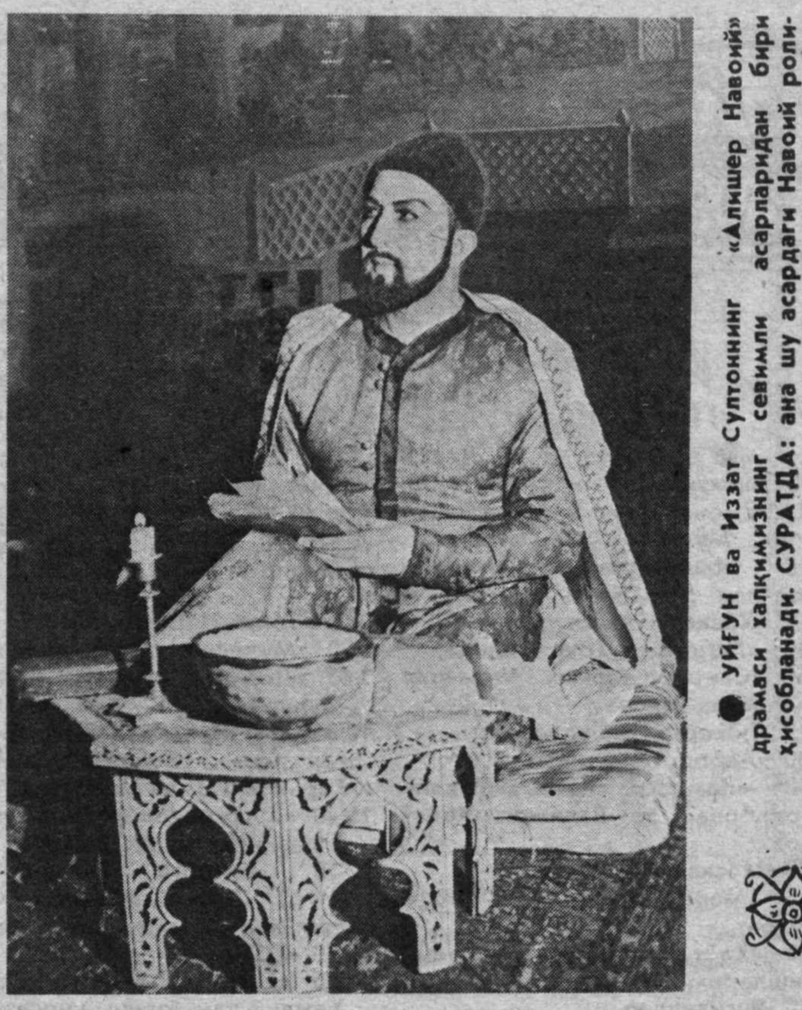

● УЙҒУН ва Иззат Султоннинг «Алишер Навоий» драмаси халқимизнинг севимли асарларидан бири ҳисобланади. СУРАТДА: ана шу асардаги Навоий ролида — СССР халқ артисти Олим Хўжаев.

Суратчи К. РОМЕЕВ.

ТЎЁНА

АЛИШЕР Навоий таваллудининг 550 йиллик тўйига ҳар бир ташкилот, ҳар ижодий жамоа ва ҳар бир инсон ўз улушини қўшишга ҳаракат қилмоқда. Ана шундай эзгу тилак йўлида Ҳамза номидаги Ленин нишонли Ўзбек давлат академик драма театри жамоаси ҳам диққатга сазовор ишларни амалга оширмоқда. Мазкур маърака арафасида Алишер Навоий достони асосида «Сабъаи сайёр» саҳналаштирилди. Ҳозирги кунда яна бир катта саҳна асари устида иш олиб борилмоқда. Бу Уйғун ва Иззат Султоннинг «Алишер Навоий» драмаси бўлиб, Ҳамза театри саҳнасида у иккинчи бор туғилмоқда.

Мухбиримиз мазкур спектаклнинг саҳналаштирувчи режиссёри, Ўзбекистон халқ артисти, СССР Давлат мукофотининг соҳиби Турғун Азизов билан суҳбатлашди.

— Турғун ака, «Алишер Навоий»ни саҳналаштириш ғояси қачон пайдо бўлди ва у қандай талқин этилмоқда?

— Режиссёрликдаги илк ишим — «Мирзо Улуғбек» фожиасининг янги саҳнавий нусхаси муваффақиятли чиқди. Тўғри, бунда театримиз жамоаси, айниқса, директоримиз Санъат Дёвонов менга яқиндан ёрдам қилишди.

«Алишер Навоий» драмасига келсак, бу асарни саҳналаштириш учун театримизга олти-етти нафар режиссёр таклиф қилинганди. Улар асарнинг эски эканлигини айтиб, таклифимизни қабул қилишмади. «Мирзо Улуғбек» муваффақиятли чиққач, Сора опа: «Бу ишни Турғунга бериш керак», деган таклифни айтиб қолдилар. Қисқаси, бу вазифа менга топширилди. Шундан сўнг пьесани қайта-қайта ўқиб чиқдим. Уни саҳнага янгича йўналишда олиб чиқиш керак деган хулосага келдим ва шундай бўлди.

«Алишер Навоий» драмаси бизнинг саҳнамизда янгича талқинда, яъни Навоийнинг Астрободдалик чоғидан бошланади. Мусиқа чалиниб, унинг ортидан «Куй, ғазал...» деб бошланувчи машҳур монолог ўқилади ва шу вазиятда турган Навоий ўзининг бутун ҳаётини ёдга олади... Шунингдек, саҳна имкониятларимиздан келиб чиқиб, Ҳусайн Бойқаро образига ҳам янгича кўз билан қарадик...

— Яна юқоридаги саволга қўшимча: «Алишер Навоий»ни саҳнага олиб чиқишингизда бошқа туртки ҳам бўлдими?

— Ҳа, бундан анча йиллар олдин театримизда айнан шу спектакль қўйилаётган вақтда Зикир ака билан саҳна ортида турган эдик. Шунда у киши: «Умр ўтяпти, биз ҳам Навоийни ўйнаш бахтига эришармиканмиз?» — деб ички бир армон билан хўрсинган эдилар. Бу гап менинг хаёлимда мустаҳкам ўрнашиб қолганди. Бугунги кунга келиб ўша воқеа ҳам менга туртки бўлди.

— Демак, Навоий ролини севимли актёримиз Зикир Муҳаммаджонов ижро этарканлар-да?

— Бизда иккита Навоий бор, яъни Алишернинг ёшлиги ва кексайган чоғи. Ёш Навоий ролида артист Беҳзод Муҳаммадкаримов ва Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Саидкомил Умаров. Кекса Навоий ролида эса Совет Иттифоқи халқ артисти Зикир Муҳаммаджонов ва Ўзбекистон халқ артисти Ёқуб Аҳмедов. Ҳусайн Бойқаро ролида мен ва Ўзбекистон халқ артисти, Ҳамза мукофоти соҳиби Толиб Каримов. Ҳусайн Бойқаронинг ёшлик чоғини Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар М. Абдуқундузов ва М. Исмоилов ижро этишаётир. Гули ролида эса артистлардан М. Мухторова, Ш. Исмоилова, З. Ашурова чиқишмоқда. Шу ўринда саҳна безакларимиз ҳам янгича эканлигини ва бунда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоблари У. Сайдалиев ва А. Жибоедовнинг хизматлари алоҳидалигини қайд этиш лозим.

Энди яна бир нарса, буни айтиш шарт. Мен бу асарда саҳналаштирувчи режиссёр бўлсам, М. Уйғур номли Тошкент театр ва рассомлик санъати олий билимгоҳининг катта ўқитувчиси Мунаввар Абдуллаева режиссёрлик қилмоқда.

— Турғун ака, сизни халқимиз етук санъаткор сифатида танийди. Режиссёрлик фаолиятингиз ҳақида кам маълумотга эгамиз. Шу ҳақда ҳам гапирсангиз.

— Гапнинг очиғи, мен режиссёрликни касб қилиб олмоқчи эмасман. Ҳамза театрида кўп йиллар давомида ўйналган шоҳ асарлар бор. Шуларнинг айримлари ҳозирги кунда саҳнамиздан тушиб кетган. Мақсадим— ўша машҳур асарларни саҳнага қайтариш, актёрларнинг ёш авлоди учун ибратли синов мактабини яратиш.

— Эзгу мақсадлар йўлида сизга дадил қадамлар ва омад тилаб қоламиз.

— Ташаккур.

Суҳбатдош Д. САИДОВ.

Замондошлар таърифида

* * *

● ТУРКИЙ тилда бир ажойиб нақш пайдо бўлдиким,
У муҳирлаб қўйди лабни — сўзда ўткир бўлса ким.

Ҳайратомуз ёзди чарх олди-ю тарих дафтарин,
Янги нақш ижодчиси олтин қаламға офарин...

Абдураҳмон ЖОМИЙ.

● АЛИШЕРБЕК назири йўқ киши эрди. Туркий тил била то шеър айтубтурлар, ҳеч ким онча кўп ва хўб айтқон эмас... Аҳли фазл ва ҳунарға Алишербекча мураббий ва муқаввий маълум эмаским, ҳаргиз пайдо бўлмиш бўлғай.

Заҳириддин Муҳаммад БОБУР.

* * *

● ...ШУ КУНЛАРДА бу улуғ амир (Алишер Навоий) дину давлат ҳомийси, шариат ва миллат пушти паноҳидир...

Бу улуғ амирнинг мақбул табиати ва мулойим феъли султон (Ҳусайн Бойқаро) жанобларига яқинлик, мусулмонларнинг муҳим ишларига кафиллик, шариат ва суннат, мулку миллат ишларини равнақ эттириш билан банд бўлса ҳам, ҳамиша фазилат орттириш, илм билан машғул...

Унинг савобга ишорат этгувчи фикри ортиқча молу-мулкни хайр-эҳсон ҳамда хайрли ишларга сарфлашни тақозо қилди... (ўз) холис мулкини ва ҳалол бойлигини худо йўлига сарфлаб, мамлакатда мадрасалар, масжидлар, работлар, хайрли жойлар ҳамда дор уш-шифо (касалхона) қуришга харжлади...

Давлатшоҳ САМАРҚАНДИЙ.

ҚЎРИНГ, ТОМОША ҚИЛИНГ

ОЙНАИ ЖАҲОНДА

Душанба *

11 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I

18.00 Янгиликлар.
18.05 «Ёмонликнинг яхшилиги ҳам бор». Мультфильм.
18.15 «Билимдон мунажжим». Болалар учун эртак.
19.15 «Халқаро ҳаёт».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Санъат олами». Мусаввир Тўхтабек Соипов.
20.25 Тижорат хабарлари.
20.30 «Ахборот».
20.50 «Камолот сари». Муҳайё Ўринбоева ва Валижон Қодиров.
21.30 Москва. «Время».
22.15 «Мерос». Гоҳ соз, гоҳо суҳбат.
23.20 «Ҳаёт қувончлари ва ташвишлари».
00.40 Янгиликлар.
00.50 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.05 «Ассалому алайкум» (такрор.).
20.05 «Спринт» (рус тилида).
20.20 «Кадр ва кадр ортида». Кинокўрсатув (рус тилида).
21.30 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

ТЕЛЕТОМОШАБИНЛАР ДИҚҚАТИГА!

Профилактика муносабати билан душанба, 11 февраль куни МТ I кўрсатувлари соат 7.00 дан 15.30 гача ЎзТВ I канали орқали намойиш этилади.

● МТ I

7.00 «Тонг» (120+30).
9.30 «Мулоқот». Иқтисодий шарҳ.
9.45 «Довюрак буғу боласи». Мультфильм.
10.05 «Бу Пеньковда содир бўлган эди». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия).
11.40 «Фламенко» рақсга тушади (Испания).
12.10 «Китобга бахшида умр. (И. Д. Ситин)». Илмий-оммабоп фильм.
12.30 «ТСН».
12.45 «Ёқмаса ўчириб қўйинг». Ҳажвий-дам олиш кўрсатуви.
13.45 «Қаноти қайрилган қуш. Александр Дейнека».
14.25 «Чаплинномa». Ч. Чаплин мусиқасига яратилган фильм-балет.
15.30 «ТСН».
15.45 Телетомошабинларнинг талабларига биноан. «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 1-фильм (Польша).
16.40 Мультфильм.
17.10 «Мусиқий хазина». В. Моцарт ва Р. Шуман асарларини СССР халқ артисти Э. Вирселадзе ижро этади (фортепьяно).
18.00 Болалар соати (немис тили дарси билан).
19.00 «ТСН».
19.15 «Бозор қонунларига биноан».
19.45 «Мулоқот». Иқтисодий шарҳ.
20.00 М. Горький номли киностудиянинг 75 йиллигига. «Кумуш қуллар». Бадиий фильм (1980 й.).
21.30 «Время».
22.15 В. Шекспир. «Отелло». Мордва Давлат драма театри фильм-спектаклининг премьераси.

Тунги телевидение

01.00 «Фақат мюзик-холлда». Телевизион бадиий фильм (Одесса киностудияси).
02.05 «Биринчи қаторга чипта». Совет эстрадаси пешқадамлари.

● МТ II

9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари.

Ўқув программаси

9.15 «Нафис ва сирли». Илмий-оммабоп фильм.
9.35, 10.35 Адабиёт. 9-синф. М. Ю. Лермонтовнинг эрксевар лирикаси.
10.05 Итальян тили.
11.05 «Бугунги Буюк Британия».
11.35, 12.35 Астрономия. 11-синф. Қуёш.
12.05 Рус тили.

*

13.05 Ф. Пуленок романсларини Е. Иванова ижро этади.
13.25 «Планета». Халқаро программа.
14.25 Олег Кирюшкин пантомимаси.
14.55 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Қалб куйлайди ва йиғлайди». Фильм-концерт (Сиктивкар).
15.25 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 10 км. Эркаклар. Италиядан олиб кўрсатилади.

* * *

18.00 «Георгий Мостовой ва бошқалар...». «Энергомаш» заводининг директори ҳақида телеочерк (Москва вилояти, Чехов шаҳри).
18.30 «Телевизион мусиқий абонемент». Россия миллий симфоник оркестри таништиради. 2-кўрсатув.
19.30 Конькида югуриш спорти. Жаҳон чемпионати. Эркаклар. Голландиядан кўрсатилади.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. «Раиснинг машаққатли йили» (Йошкар-Ола).
21.25 Коллаж.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 «Биз — фарзандларингизмиз». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар (Свердловск киностудияси).

Сешанба *

12 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I

18.00 Янгиликлар.
18.05 «Шоҳ Султон ҳақида эртак». Болалар учун фильм.
19.00 «Саноат одимлари». Урганч ёғ-мой комбинати ҳақида.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Ой бориб, омон қайт».
20.30 Ахборот.
20.50 Дутор ва танбур тароналари.
21.30 Москва. «Время».
22.15 «Спортлото».
22.20 «Хотира». СССР халқ артисти Олим Хўжаев таваллудининг 80 йиллигига бағишланган кеча.
23.50 Янгиликлар.
24.00 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.05 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Учрашув».
20.00 «Лаҳза». Хабарлар.
20.10 «Учрашув» кўрсатувининг давоми.
21.30 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I

7.00 «Тонг».
9.30 Долзарб репортаж.
9.45 «Дарвоз». Тожикистоннинг Дарвоз водийси аҳолиси ҳақида телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Душанбе).
10.00 Болалар соати (немис тили дарси билан).
11.00 «Кумуш қуллар». Бадиий фильм.
12.30 «ТСН».
12.45 «Чўнтакдаги джаз. Владимир Чекасин». Фильм-концерт («Экран»).
13.45 «Фақат мюзик-холлда». Телевизион бадиий фильм.

* * *

15.30 «ТСН».
15.45 «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 2-фильм.
16.50 «Аминманки...». Ижоддаги маънавий асослар ҳақида А. Елизаров ҳикоя қилади. Телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Союзтелефильм»).
17.35 «Бачо ва унинг онаси ҳақида эртак». Мультфильм.
18.00 СССР Ички ишлар вазирининг ўринбосари С. Г. Лисаускаснинг чиқиши.
18.15 «Болалар мусиқий клуби».
19.00 «ТСН».
19.15 «Четдаги кишининг машғулотлари» (Италия бизнеси ва тарихий ўхшашликлар).

*

МТ экранида Пекин телевидениеси

20.00 МТда Пекин телевидениеси таништирилади.
20.20 «Буюк Хитой девори». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (ХХР).
20.40 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм премьераси (ХХР). 1-серия.

*

21.30 «Время».
22.15 «ВИД» таништиради: «Мўъжизалар майдони».

МТ экранида Пекин телевидениеси

23.00 «Хитой рицарлари». Телевизион бадиий фильм премьераси. 1 ва 2-сериялар (ХХР).

*

Тунги телевидение

00.35 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия («Ленфильм»).
01.40 «Худди эски кинодагидек». Оперетта артистларининг концерти.

● МТ II

9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари.

Ўқув программаси

9.15 Илмий-оммабоп фильм.
9.35, 10.35 Физика. 11-синф. Лазерлар.
10.05 Француз тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Француз тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.35 Мусиқа. 6-синф. Рус халқ қўшиқлари.
12.05 «Сиз яратган боғ».

*

13.05 Галина Беседина куйлайди.
13.25 «Оқ қарқара». Мультфильм.
13.45 Ритмик гимнастика.
14.15 В. Тендряков. «Итга нон». Телеспектакль.
15.25 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 5 км. Хотин-қизлар. Италиядан олиб кўрсатилади.

* * *

17.30 «Шундай яшаяпман». Телевизион ҳужжатли фильм.
18.00 Ф. Мендельсон. 4-итальянча симфония.
18.25 «Вертикаль». «Қайрилиб боқ ва эсла». Енисейск шаҳрининг тарихи ва бугунги куни ҳақида телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Красноярсктелефильм»).
19.00 Ритмик гимнастика.
19.30 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 5 км. Хотин-қизлар. Италиядан кўрсатилади.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Ҳужжатли фильм.
21.00 РСФСРда хизмат кўрсатган артист Л. Рюмина куйлайди.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 «Ялта-91» эстрада қўшиқлари танлови.
00.45 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. Икки кураш. Трамплиндан сакраш. Италиядан кўрсатилади.

Чоршанба *

13 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I

9.00 «Мўлжалга қўниш». Телефильм.
9.30 «Алангали болалик йиллари». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия).
10.40 Рустам Бойтўра. «Яраланган қуш ҳамон учмоқда». Видеофильм.

* * *

18.00 Янгиликлар.
18.05 Болалар учун фильм. «Диққат, шаҳарда сеҳргар бор».
19.00 «Қувноқлар даврасида».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Мувозанат».
20.20 «Сут худоси». Катталар учун мультфильм.
20.30 «Ахборот».
20.50 Хонандалар Маҳбуба Ҳасанова ва Бекназар Дўстмуродовлар куйлайди.
21.30 Москва. «Время».
22.15 «Инсон ва қонун».
23.10 «Олтин бешик».
00.35 Янгиликлар.
00.45 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.05 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Айни ҳаракат пайти» (рус тилида).
20.00 «Пульс». Хабарлар (рус тилида).
20.10 «Йўл ёқасидаги уй». Фильм-концерт.
20.50 «Миришкорлар».
21.30 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I

7.00 «Тонг».
9.30 Ишчан чопар.
9.45 «Болалар мусиқий клуби».
10.30 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 1-серия.
11.20 «Чўчқабоқар». Мультфильм.
11.40 «Хитой рицарлари». Телевизион бадиий фильм. 1-серия.
12.30 «ТСН».
12.45 «Хитой рицарлари». Телевизион бадиий фильм. 2-серия.
13.35 «Степ оҳангларида сайр». Фильм-концерт («Лентелефильм»).
14.25 Мультфильм.
14.40 Халқ чолғулари ижрочилари IV Бутунроссия танлови.
15.30 «ТСН».
15.45 «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 3-фильм.
16.40 «Иккинчи Украина фронти. Хроника ва хотиралар». Ҳужжатли фильм.
17.20 «1991 — Моцарт йили». Ми бемоль мажор квинтети.
17.40 Болалар соати (инглиз тили дарси билан).
18.40 РСФСР халқ артисти О. Воронец куйлайди.
19.00 «ТСН».
19.15 «Нодипломатик суҳбатлар». Кўрсатувда СССРнинг Франциядаги фавқулодда ва мухтор элчиси Ю. В. Дубинин иштирок этади.
19.40 С. Прокофьев. Скифларнинг «Ала ва Лоллий» сюитаси.

МТ экранида Пекин телевидениеси

20.00 «Лунтандаги ярмарка». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (ХХР).
20.40 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.

*

21.30 «Время».

*

МТ экранида Пекин телевидениеси

22.15 «Ли Дачжао». Телевизион бадиий фильм премьераси. 1-серия. (ХХР).

*

23.40 «Опера шинавандалари клуби».

Тунги телевидение

00.45 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия. 1-қисм.
01.40 «Шекспирнома». Фильм-балет («Экран»).

ТЕЛЕТОМОШАБИНЛАР ДИҚҚАТИГА!

Профилактика муносабати билан чоршанба, 13 февраль куни МТ II кўрсатувлари соат 17.45 дан бошлаб кўрсатилади.

● МТ II

17.45 Россиянинг ҳужжатли экрани.
19.15 «Кинопанорама». СССР халқ артисти В. П. Басовнинг ижодий портрети.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Россиянинг парламент хабарномаси.
21.00 Украина мусиқий фольклорининг концерти.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 Хоккей. СССР чемпионати. «Сокол» — «Спартак». 2 ва 3-даврлар. Киевдан олиб кўрсатилади.
24.00 Н. С. Лесков. «Мафтункор дарвеш». Телеспектакль.

Пайшанба *

14 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I

9.00 «Ҳужжатли экран». Кинопрограмма.
10.00 «Бембининг ёшлиги». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия).
11.05 «Ниҳол». Болалар учун кўрсатув.
11.50 «Лада» хорижда», «Фермерларга талаб». Телефильмлар.

* * *

18.00 Янгиликлар.
18.05 «Қуёшда пишган нон». Мультфильм.
18.15 «Эртаклар яхшиликка етаклар».
18.45 «Умумхалқ муҳокамасида».
18.55 «Алифбо сабоқлари». II босқич.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Элга хизмат: талаб ва таклиф».
20.30 «Ахборот».
20.50 «Ёшлар куйлаганда».
21.30 Москва. «Время».
22.15 **Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясида.**
22.30 «Расқларда умр баҳори». Ўзбекистон халқ артисти Қизлархон Дўстмуҳамедова.
23.30 Янгиликлар.
23.40 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.05 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Бугун оқшомда» (рус тилида).
21.30 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I

7.00 «Тонг».
9.30 Ички ишлар вазирлигининг маълумотларига кўра...
9.45 Болалар соати (инглиз тили дарси билан).
10.45 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия.
11.30 Т. Вольская чалади (домра).
11.40 А. С. Пушкин. «Белкин қиссалари». «Тобутсоз». Телеспектакль.
12.30 «ТСН».
12.45 «Опера шинавандалари клуби».
13.45 «Жамайка». Телевизион бадиий фильм. 1-серия («Экран»).

* * *

15.30 «ТСН».
15.45 «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 4-фильм.
16.55 Кичик концерт.
17.10 Болалар учун фильм. «Топинамбурлар». 1-серия (Одесса киностудияси).
18.15 «... 16 ёшгача ва ундан катталар».
19.00 «ТСН».
19.15 В. Крайнев чалади (фортепьяно).

Ойнаи жаҳонда

КЎРИНГ, ТОМОША ҚИЛИНГ

Ойнаи жаҳонда

МТ экранида Пекин телевидениеси
19.55 «Пекин манзаралари». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (ХХР).
20.40 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия.
*
21.30 «Время».
22.15 Ички ишлар вазирлигининг маълумотларига кўра...
МТ экранида Пекин телевидениеси
22.30 «Ли Дачжао». Телевизион бадиий фильм премьераси. 2-серия.
23.45 «Осиё ўйинларининг очилиши». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (ХХР).
Тунги телевидение
01.10 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия. 2-қисм.
02.10 «Сизни София Ротару таклиф этади».

● МТ II
9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари.
Ўқув программаси
9.15 «Анре де Сен-Симон». Илмий-оммабоп фильм.
9.35, 10.35 Адабиёт. 8-синф. Л. Н. Толстой. «Зиёфатдан сўнг».
10.05 Испан тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Испан тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.35 Адабиёт. 10-синф. Ф. М. Достоевский. «Жиноят ва жазо».
12.05 «Экранда «01» хизмати». Ёнғиндан сақланиш ҳақида фильмлар.
*
13.05 «Бувимнинг хонадони». Ҳужжатли фильм премьераси (Свердловск киностудияси).
13.25 Ритмик гимнастика.
13.55 Россиянинг ҳужжатли экрани.
15.25 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 4x5 кмга эстафета. Хотин-қизлар. Италиядан олиб кўрсатилади.
* * *
18.00 «Лада» Кипрда ва Грецияда». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Самара).
18.10 С. Цвейг. Генделнинг қайта тирилиши». Ф. Генделнинг «Масиҳлар» мусиқасига яратилган адабий-драматик композицияси.
19.40 Ритмик гимнастика.
20.10 «Млада» хори куйлайди.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Йил фасллари. Февраль.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 «Махлуқ». Мультфильм.
22.25 «Куйинг мангу янграйверсин!». Мусиқий телефильм.
22.50 Хоккей. СССР чемпионати. МАСК — «Динамо» (Рига). В. И. Ленин номли Марказий стадионнинг кичик спорт майдонидан кўрсатилади.

Жума *

15 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I
9.00 «Гўзаллик оламига саёҳат». Кинопрограмма.
10.00 Араб тили (такрор.).
10.30 «Сато». Фильм-концерт («Ўзкинохроника»).
1[illegible] «Декабристлар майдони». Телефильм.
11.25 «Мен сизни севардим». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия).
* * *
18.00 Янгиликлар.
18.05 «Содда қизнинг донолиги». Мультфильм.
18.15 «Фан». Телеойнома.
18.55 «Тадбиркор кишилар».
19.25 Тижорат хабарлари.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Бунёдкор». Якун ва режалар.
20.30 «Ахборот».
20.50 «Навоийхонлик». Мусиқий кўрсатув.
21.30 Москва. «Время».
22.15 **Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясида.**
22.45 «Дилдаги гаплар». Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист, Ҳамза номидаги жумҳурият Давлат мукофотининг лауреати Ёдгор Саъдиев билан учрашув.
23.50 Янгиликлар.
24.00 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II
19.05 «Инсон ва атроф муҳит» (рус тилида).
19.35 «Жамоат ташкилотларида».
20.00 «Пульс». Хабарлар (рус тилида).
20.10 «Жазирама қуёш остида». Бадиий фильм («Ўзбекфильм», рус тилида).
21.30 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I
7.00 «Тонг».
9.30 Мультфильмлар.
10.00 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
10.45 «Бинафшаранг хаёллар». Уч серияли телевизион бадиий фильм. 3-серия.
11.35 Л. Лещенко концерти.
12.30 «ТСН».
12.45 «Осиё ўйинларининг очилиши». Телевизион ҳужжатли фильм (ХХР).
14.05 «Жамайка». Телевизион бадиий фильм. 2-серия.
15.15 Сиктивкар шаҳар баянчилар триоси чалади.
15.30 «ТСН».
15.45 «Гаровга тикилган ҳаёт». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. 5-фильм.
16.40 «Агар сиз...»
17.25 Болалар учун фильм. «Топинамбурлар». 2-серия.
18.30 «Сиз яратган боғ».
19.00 «ТСН».
19.15 Ҳужжатли фильм.
19.30 «ВИД» программаси.
МТ экранида Пекин телевидениеси
19.45 «Маймунлар подшоси девларни енгади». Мультфильм премьераси (ХХР).
*
21.30 «Время».
22.15 «ВИД» программаси.
Тунги телевидение
01.20 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 3-серия.
02.25 «Миср тунлари». Фильм-балет (Ленинград).

● МТ II
9.00 Эрталабки бадантарбия машқлари.
Ўқув программаси
9.15 «Москва, сен ҳақингда ўйлайман...» Телевизион ҳужжатли фильм.
9.35, 10.35 Тарих. 8-синф. Рус солномачилари.
10.05 Инглиз тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Инглиз тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35 Теварак-атроф билан танишиш. 1-синф. Нон — ҳамма нарсадан азиз.
11.55 «Рябинушка» триоси куйлайди.
12.10 Билимдонлар учун машқ.
12.55 «Сўз билан...». СССР халқ артисти И. Ильинский иштирокида фильм-концерт.
13.45 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. Трамплиндан сакраш. Италиядан кўрсатилади.
14.30 «Навбат сизга артист». Е. Ласько.
14.55 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати 4x10 кмга эстафета. Эркаклар. Италиядан олиб кўрсатилади.
* * *
18.15 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. «Юк». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Юрист В. В. Богдановнинг ишчиларни қонунсиз ишдан бўшатилишига қарши норозилиги ҳақида («Союзтелефильм»).
19.00 «Спорт ҳамма учун».
19.15 Россиянинг парламент хабарномаси.
19.30 «Ҳозир ҳам, келажакда ҳам». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Экология ва аҳлоқнинг ўзаро боғлиқлиги ҳақида. «Она замин ташвишида» туркумидан («Лентелефильм»).
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 А. Вивальди асарларидан концерт. СССР Давлат камер оркестри ижро этади. Дирижёр — В. Третьяков.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 «Алвидо, ғўр ёшлигим». Бадиий фильм («Ўзбекфильм»).
23.40 «Яна овозингни тинглайман». Мусиқий телефильм.
00.15 Хоккей. СССР чемпионати. «Химик» — «Динамо» (Москва). Воскресенскдан кўрсатилади.

Шанба *

16 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I
8.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув.
*
9.00 «Хаёлпарастлар». Бадиий фильм (М. Горький номли киностудия).
10.05 «Санъат усталари». ЎзССР халқ артисти Саттор Ярашев.
11.35 Болалар учун театр. М. Е. Салтиков-Шчедрин. «Бир мужик икки генерални қандай боққани ҳақида қисса».
12.55 «Отларни қўмсаймиз». Телефильм.
13.[illegible] «Чорвадор».
Тижорат кўрсатувлари
13.55 Сурхондарё вилояти Ангор ноҳиясидаги «Табассум» ансамблининг концерти.
14.20 «Суғурта: оммага ёрдамчи».
* * *
18.00 Ўсмирлар учун. «Ўйла, изла, топ!».
19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Ўзбекистон» киножурнали.
20.15 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ҳафтанома».
21.30 Москва. «Время».
22.15 **Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясида.**
22.45 Хайриддин Султонов. «Мозийдан бир саҳифа». Ҳабибулла Қодирийнинг «Отам ҳақида» асари асосида видеофильм премьераси. 1- қисм.
00.10 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II
9.00 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I
Шанба, эрта саҳарлаб
7.00 Мамлакат фольклор жамоаларининг концерти.
7.30 Мультфильмлар.
7.45 «Спорт ҳамма учун».
8.00 Ритмик гимнастика.
8.30 Тонгги дам олиш программаси.
9.00 «Сиз яратган боғ».
9.30 «ТСН».
9.45 РСФСР Давлат духовой оркестри чалади.
10.05 «Орёл. Хотира манбалари». Телевизион ҳужжатли фильм.
10.25 МТнинг олтин хазинасидан. А. Н. Островский. «Гирдоб». ССР Иттифоқи Давлат академик Малий театрининг фильм-спектакли («Экран»).
13.35 «Бурда моден» таклиф этади...»
14.05 Режиссёр С. Самсонов фильмлари. «Оловли сўқмоқлар» («Мосфильм»).
15.30 «ТСН».
15.45 «Янгра, гармонь!»
16.50 «Экранда — Сибирь». Киножурнал.
17.00 Эртаклар ва саргузаштлар оламида. «Уч шапалоқ». Бадиий фильм («Грузия-фильм»).
18.15 С. Есенин шеърларига ёзилган бешта қўшиқ. И. Кобзон ижро этади.
18.30 «Халқаро панорама».
МТ экранида Пекин телевидениеси
19.15 «Кўзингни юм». Болалар учун телевизион бадиий фильм. премьераси (ХХР).
19.45 «Товус зардаси». Телевизион бадиий фильм премьераси (ХХР). 1 ва 2-сериялар.
*
21.30 «Время».
22.15 «Евгений Петросяннинг таклифи».
00.05 Оммавий куй янгиликлари. «А» программаси.
Тунги телевидение
01.35 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 4-серия.
02.40 Рус опера санъати усталари (И. Петровнинг ҳаёти ва роллари).

● МТ II
8.30 Эрталабки бадантарбия машқлари.
8.50 Й. Гайднинг «Нельсон» масиҳаси.
9.35 «Хотин-қизлар клуби». Бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар (М. Горький номли киностудия).
12.00 «Ҳамдўстлик» видеоканали.
15.25 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 30 км. Хотин-қизлар. Италиядан олиб кўрсатилади.
18.15 «Аёзбобо». Бадиий фильм («Мосфильм»).
19.35 «Ўз юлдузингни топ», «Фақат одамлар сайёрасимас». Телефильмлар.
20.15 «Тўс-тўполон». Мультфильм.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Рус тили.
21.15 А. Федоров (балалайка) ва В. Сидельников (гитара) чаладилар.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 «Плюс ўн бир» видеоканали.

Якшанба *

17 ФЕВРАЛЬ

● ЎзТВ I
8.00 «Ҳафтанома» (такрор.).
*
9.00 «Оила даврасида». Кинопрограмма.
10.00 Совет—Америка ҳамкорлиги. Янги кимёвий воситалар.
10.30 Ойнаи жаҳонда биринчи марта. «Метичара—денгиз жонивори». Бадиий фильм («Грузия-фильм»).
11.50 «Алифбо сабоқлари». 1-босқич (такрор.).
12.25 «Деҳқон ва замин».
13.25 «Горизонт». Киноальманах.
14.05 «Қўшиқ бизга ҳамиша ҳамроҳ».
* * *
18.00 Болалар учун. «Кичкинтой» кўрсатуви.
18.30 «Мультипанорама».
19.15 «Ўзбекистон» киножурнали.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Мусиқа жавони».
20.30 «Ахборот».
21.00 А. Навоий таваллудининг 550 йиллигига. «Бир ғазал жилваси».
21.30 Москва. «Время».
22.15 **Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессиясида.**
22.45 Хайриддин Султонов. «Мозийдан бир саҳифа». Ҳабибулла Қодирийнинг «Отам ҳақида» асари асосида видеофильм премьераси. 2-қисм.
00.05 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II
9.00 ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

● МТ I
8.30 «ТСН».
8.45 Ритмик гимнастика.
9.15 «Спортлото» тиражи.
9.30 «Эрта саҳарлаб».
10.30 «Ватан хизматида».
11.30 Тонгги дам олиш программаси.
12.00 «Саёҳатчилар клуби».
13.30 «Қишлоқ янгиликлари».
14.30 «Здоровье».
15.00 «50x50». «...16 ёшгача ва ундан катталар» кўрсатувига мусиқий илова (1991 йил 1 январдаги кўрсатув такрорланади). Танаффус пайтида (15.30) — «ТСН».
17.05 Мультфильм.
17.25 Сиёсий мулоқотлар. «Ким аслида ким».
18.40 «Уолт Дисней таништиради...»
МТ экранида Пекин телевидениеси
19.30 «Товус зардаси». Телевизион бадиий фильм премьераси. 3 ва 4-сериялар.
21.30 «Время».
22.15 «Александр Шилов санъати». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Союзтелефильм»).
23.05 «Эстрада кўзгусида».
23.55 «ВИД» таништиради: «Мусиқий лифт».
Тунги телевидение
00.55 «Матонат». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 5-серия.

● МТ II
8.30 Зарядкага сафланинг!
8.45 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. Трамплиндан сакраш. Италиядан кўрсатилади.
9.30 «Планета». Халқаро программа.
10.30 «Педагогика ҳамма учун».
●
11.30
ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИНИНГ «ДЎСТЛИК» ВИДЕОКАНАЛИ
14.55 Чанғи спорти. Жаҳон чемпионати. 50 км. Эркаклар. Италиядан олиб кўрсатилади.
18.15 «Биз яшаётган олам». Режиссёр А. Габрилович фильмлари. «Пушкин ҳақида монолог» («Экран»).
19.10 Россиянинг парламент хабарномаси.
19.25 «НУЖ: эълон қилинмаган ташриф». 8-кўрсатув.
20.15 Мультфильм.
20.25 Коллаж.
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 Гандбол. ИГФ кубоги. Эркаклар. 1/4 финал. «Атлетико» (Мадрид) — МАСК. Испаниядан кўрсатилади.
21.30 «Время» (сурдо таржимаси билан).
22.15 Муаллифлик телевидениеси.

«ЧОР ДЕВОН»НИНГ ИЛК САҲИФАСИ

МАЪЛУМКИ, Алишер Навоий туркий назмда яратган намуналаридан уч марта девон тузган:

1. «Бадое ул-бидоя» (1466—1482 йй.)
2. «Наводир ун-ниҳоя» (1482—1492 й.й.)
3. «Хазойин ул-маоний» (1492—1499 й.й.)

Учинчи, мукаммал девон «Хазойин ул-маоний» 20 га яқин лирик жанрда битилган 3130 та шеърдан иборат. Жами 45 мингга яқин мисрани ўз ичига олади. Мазкур девон тўрт қисмга бўлиниб, ҳар бир қисми мустақил номланган ва шу боисдан «Чор девон» (4 та девон) дейилган.

Мактаб дарсликларида, Навоий ижодига оид қўлланма ва тўпламларда ҳам юқоридаги маълумотлар мавжуд. Аммо «Хазойин ул-маоний» девонидаги тўрт бўлим қайси ғазал билан бошланиши ёки мазкур девондаги илк ғазал ҳақида кўпчилик китобхонлар аниқ маълумотга эга эмас. Бир неча йил аввал «Шарқ юлдузи» ойномасида Навоийнинг илк ғазали деб «Ашрақат...» сўзи билан бошланувчи ғазал берилганди. Бироқ бошқа манбаларда: «Оразин ёпқоч кўзимдин сочилур ҳар лаҳза ёш...» сатрлари билан бошланувчи ғазални Алишер Навоийнинг биринчи асари деб ишора қилинади.

Биз у ёки бу ғазал биринчи ёзилган деб баҳслашмоқчи эмасмиз. Аммо аниқлик киритиш мақсадида «Хазойин ул-маоний» девонидаги илк саҳифа «Ашрақат...» ғазали билан бошланишини айтиб ўтмоқчимиз. Бу улуғ бобомизнинг нечанчи ғазали эканлиги бизга қоронғу. Бироқ беш аср мобайнида турли котиблар томонидан кўчирилган Навоий девонининг аксарияти ушбу ғазал билан очилган. Қуйида «Хазойин ул-маоний» («Чор девон»)нинг илк саҳифасидаги биринчи ғазални ўқийсиз:

Ашрақат мин акси шамс ил-каъси анвар ул-худо[1]
Ёр аксин майда кўр, деб жомдин чиқди садо.
Ғайр нақшидин кўнгул жомида бўлса занги ғам,
Йўқтур, эй соқий, майи ваҳдат масаллиқ ғамзудо[2].
Эй, хуш ул майким, анга зарф[3] ўлса бир синғон сафол,
Жом ўлур гитинамо[4], Жамшед ани ичган гадо.
Жому май гар бўйладур, ул жом учун қилмоқ бўлур —
Юз жаҳон ҳар дам нисор, ул май учун минг жон фидо.
Дайр аро хуш аҳли расво қилғали, эй муғбача[5],
Жоми май тутсанг мени девонадин қил ибтидо.
Токи ул майдин кўнгул жомида бўлғач жилвагар,
Чеҳраи мақсуди маҳв ўлғай ҳам ул дам моадо[6].
Ваҳдати бўлғай муяссар май била жом ичраким,
Жому май лафзин деган бир исм ила қилғай адо.
Сен гумон қилғондин ўзга жому май мавжуд эрур,
Билмайин нафъи[7] этма бу майхона аҳлин, зоҳидо.
Ташна лаб ўлма, Навоий, чун азал соқийсидин:
«Ишрабу ё айюҳал ат-шон»[8] келур ҳар дам нидо.

1. Байтнинг мазмуни: Худонинг нурлари қуёш косасига тушиб, унинг аксидан қуёш ялтирагани (жилвалангани) каби ёр аксини кўрмоқчи бўлсанг майга қара, деб жомдан садо чиқди.
2. Мисранинг мазмуни: Эй, соқий, бирлик майи каби тинчлантирувчи йўқдур.
3. Зарф — идиш.
4. Гитинамо — оламни кўрсатувчи (Мисранинг мазмуни: жом агар оламни кўрсатувчи бўлса, бу жомдан май ичган ҳар бир гадо Жамшиддек шоҳ бўлади).
5. Муғбача — асл маъноси: ибодатхонада хизмат қилувчи бола; кўчма маъноси: май ташувчи бола.
6. Моадо — бўлак ... дан ташқари.
7. Нафъи — бирор фойда.
8. «Ишрабу ё айюҳал ат-шон» — «Эй, шон аҳли, ичинглар».

● ПОЙТАХТИМИЗДАГИ «Ўзбекистон» нашриёти мусаввирлари ҳам Навоий сиймоси туширилган тақвим ва деворий суратлар ишлашди. СУРАТДА: бош рассом Н. Алиев ижодхонасида.

Сураткаш С. МАҲКАМОВ.

Очилди МИРИЙ
XIX аср

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Гар узатсам сўз, ҳаёл андин паришон ўлмасун,
Орзу гар зоҳир этсам, тарҳи ёлғон ўлмасун,
Эй, умедим сарви, сенсиз менга бўстон ўлмасун,
Сенсизин, эй умр, бир сот манга жон ўлмасун,
Сен бўлибсен тўбию фирдавси ризвон ўлмасун.
Мардуми дийдам ҳарими хизмата маҳрам қилинг,
Гарчи улдур беадаб, лекин бу ҳурматдур менинг,
Ҳар на сендин келса, жоним узра миннатдур, билинг,
Деб эмишсен, куйдурай деб доғ ила кўнглин унинг,
Ҳар нечук доғ ўлса ўлсун, доғи ҳижрон ўлмасун.
Эй, кўзумнинг мардуми, хуноба́лиғ ғамдин қутул,
Меҳри кўнглум кулбасиға қилди маскан, шод бўл,
Эй, муродим шахси, қўл қовуштириб ҳар дам букул,
Ул пари кўнглумда меҳмон ўлмиш, эй жон, воқиф ўл,
Оҳ ўти дуд этмасун, заҳм ичра пайкон ўлмасун.
Эй, кўзумнинг нури кел, кўз нури кетибдур ғам аро,
Ким, ғами нури кўзумдин қолмишам мотам аро,
Қил вафодин шод, йўқ сендек манга одам аро,
Даҳр боғининг вафоси йўқ эмиш олам аро,
Айтинг, ул гул ҳусниға мағрур чандон ўлмасун.
Сен, сену меҳринг садоқат бирла тамҳидим, соғин,
Ҳожатимни қил раво, ҳижронға кўп ўртанмоғин.
Мирий, жонинг нақдини илкингга ушлаб тўхтоғин,
Деди: Жон бергил, дағи ўпкил оёғин туфроғин,
Эй, Навоий, тезроқ ўлғил, пушаймон ўлмасун.

ГАҲИ ШИРИН, ГАҲИ ЛАЙЛИ...

Солдатскоедаги ноҳия пионерлар уйида буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишланган адабий-бадиий кеча бўлиб ўтди. Кечага ноҳия марказида жойлашган мактабларнинг ўқувчиларидан ташқари қишлоқ тарбия муассасаларининг пионер ва комсомоллари ҳам таклиф этилганди.

Ноҳия маданият уйи драма тўгараги раҳбари Г. Жуманова ва Сайёра Абдусоҳатовалар «Фарҳод ва Ширин», «Лайли ва Мажнун» достонларидан Ширин ва Лайли монологларини эсда қоладиган ҳаракат ва рамзлар орқали ифодаладилар. Драма тўгараги қатнашчилари эса Навоий асарлари асосида тайёрлашган саҳна кўринишларини намойиш қилишди.

Ҳ. ЗОКИРОВА.

Муҳаррир ўринбосари
С. Ғ. МУСАЕВ.

БАҲОСИ: Обуначига — 6 тийин. Сотувда — 10 тийин.

• РАССОМ ХАНДАСИ •

— Тавба, қўлимга ҳеч ушлаб кўрмаган бу пулларни энди супуриб юрсам-а!!.

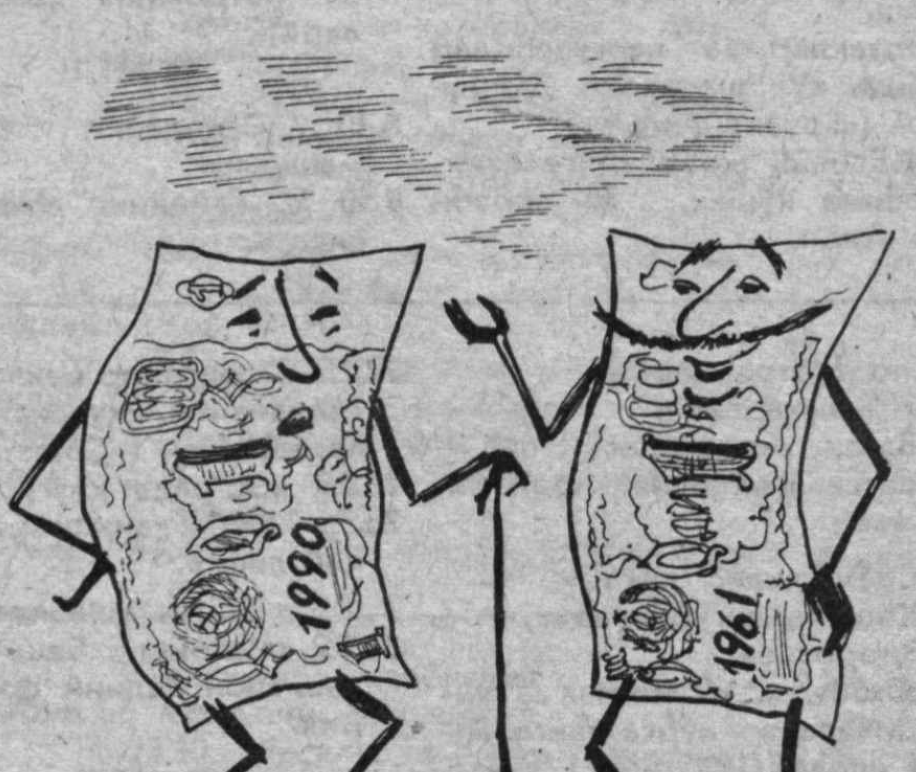

1961 ЙИЛ ПУЛИ: — Сендай пайтимда менга бозорда бир қоп нарса беришарди, сенга бўлса...

Ш. МУЗАФФАРОВ ва М. УНГАРОВлар чизган расмлар.

● Эълонлар бурчаги ●

Ўзбекистон ССЖ Маданият вазирлиги
М. Қориёқубов номидаги Ўзбек давлат филармонияси
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ ССЖИ ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
24 ФЕВРАЛЬ СОАТ 19.30 ДА
ЎЗБЕКИСТОН ССЖДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН АРТИСТ
Фахриддин УМАРОВ
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ЛЕНИН КОМСОМОЛИ
МУКОФОТИНИНГ СОВРИНДОРИ
Ҳожиакбар ҲАМИДОВ
ИШТИРОКИДА
КОНЦЕРТ

Чипталар Халқлар дўстлиги саройи кассаларида соат 11.00 дан бошлаб сотилмоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

Д. — 1909. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12